

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAM

BİLGİ NOTU

Bu proje Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu projenin içeriğinden yalnızca TÜSEV sorumlu olup herhangi bir şekilde Avrupa Birliğinin, Türkiye Cumhuriyetinin ve T.C. Dışışleri Bakanlığı, AB Başkanlığı'nın görüşlerini yansıtılmak zorunda değildir.

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAM

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) demokratik yönetim, sürdürülebilir kalkınma ve kapsayıcı büyümeyi teşvik etmedeki rollerinin her geçen gün arttığı kabul edilmektedir. Ancak birçok ülkede, STK'lar faaliyet gösterdikleri alanda yasal ve politik zorluklarla karşılaşmaktadır. Küresel düzeyde sivil toplumu güçlendirmek yönünde uluslararası bir birlik olan CIVICUS'un senelik olarak yayımladığı ve sivil toplumla ilgili gelişmeleri global olarak değerlendirdiği Sivil Toplumun Durumu Raporu 2018 verilerine göre günümüzde dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan 109 ülkede sivil alan kapalı, baskı altında, engellenmiş ya da daralmış olarak kategorize edilmekte ve küresel nüfusun sadece %4'ü sivil toplum alanının elverişli olduğu bir ortamda yaşamaktadır.¹ STK'ların faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütmelerine engel olan, güçlerini zayıflatan ve sivil alanı daraltan² her türlü koşulla mücadele edebilmek, sivil toplum için elverişli ortamın tanımlanması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Sivil toplum için elverişli ortamın ne olduğu çoğunlukla sivil alanı elverişli olmaktan uzaklaştıran koşulların ortadan kaldırılması ya da ilgili koşulların iyileştirilmesi üzerinden tanımlanmaktadır. Bu açıdan elverişli ortam kavramı her zaman kolay anlaşılabilir bir kavram olmamıştır. Kavramın derinliğinin ortaya konması ve anlaşılabilir bir şekilde tanımlanması hedefiyle bu bilgi notu kapsamında elverişli ortam için belirlenmiş göstergeler incelenerek elverişli koşullar ortak kategoriler halinde derlenmiş ve sivil toplum için elverişli ortam tanımı bu göstergeler bütünü ışığında ortaya konmaya çalışılmıştır.

STK'ların rolünü ve etkisini etkileyen koşulların tümü sivil toplum için elverişli ortamın unsurları arasında kabul edilmektedir. Bu koşullar, STK'ların varlıklarını sürdürmelerini, faaliyetlerini gerçekleştirmelerini ve etkilerini artırmalarını zorlaştıran nitelikte olduğu durumlarda "kısıtlayıcı"; STK'ların işleyişini kolaylaştıracak, sivil toplum alanının gelişmesini ve etkinliğini artıracak nitelikte olduğunda ise "destekleyici" olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, sadece "kısıtlamalar" bağlamında yapılacak tanım yetersiz sayılacağından, elverişli ortam kavramı kısıtlayıcı koşulların ortadan kalktığı ve sivil toplum için destekleyici koşulların tanımlanarak bu koşulların uygulandığı bir ortama işaret etmektedir. Bu bağlamda, **sivil toplum için elverişli ortamı; sivil toplumu ilgilendiren kanun ve yönetmeliklerin destekleyici ve kolaylaştırıcı olduğu, STK'ların varlıklarını sürdürerek sosyal fayda yaratabilmeleri için yeterli kaynakların bulunduğu, sivil toplumun rolünün kabul gördüğü, sivil toplum ile kamu yönetimi arasında kapsayıcı ve süregelen bir iş birliğinin bulunduğu ve farklı sivil toplum grupları arasından etkili iş birliği kanallarının gelişmesine olanak sağlayan koşullar bütünü olarak ele almak mümkündür.**³

1 State of Civil Society 2018 (Sivil Toplumun Durumu 2018). CIVICUS. Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/SOCS/2018/socs-2018-overview_top-ten-trends.pdf

2 Detaylı bilgi için: Buyse, A. (2018) Squeezing Civic Space: Restrictions on Civil Society Organizations and the Linkages with Human Rights (Daralan Sivil Alan: Sivil Toplum Kuruluşlarına İlişkin Kısıtlamalar ve İnsan Haklarıyla İlişkileri) The International Journal of Human Rights, 22:8, 966-988.

3 State of Civil Society 2013 (Sivil Toplumun Durumu 2013). CIVICUS. Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf

ULUSLARARASI POLİTİKALARDA ELVERİŞLİ ORTAM

Sivil toplum için elverişli ortam kavramı ve bu yönde ortaya çıkan girişimler, sivil toplum alanının genişlemesine paralel olarak Birleşmiş Milletler (BM) küresel kalkınma gündemi ve Avrupa Birliği (AB) düzeyinde geliştirilen politikalar ile şekillenmiştir. BM ve AB, daralan sivil alanla mücadele etmek ve sivil toplumun rolünü ve katkısını koruyarak artırmak için sivil toplum için elverişli ortamı sağlamaya yönelik hedefler ve göstergeler aracılığıyla bu alanda politikaların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

BM nezdinde, en etkin yönetimin dahi hızla değişen dünyanın ihtiyaçlarına tek başına karşılık veremeyeceği kabul edilerek, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmadığı ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir yönetimin olmadığı bir ortamın sürdürülebilir kalkınma sürecini kesintiye uğratacağı fikri benimsenmektedir. Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili BM tarafından düzenlenen forumlar, bu fikrin benimsenmesi ve küresel kalkınma gündeminde sivil toplumun kilit rol oynadığının kabul edilmesi açısından önemli olmuştur.⁴ Aynı zamanda, STK'ların katkıları ve geri bildirimleriyle, sivil toplumun rolünün, fon veren kuruluşlar ve hükümetler adına projeler yürütmek ve bu boşluğu doldurmakla sınırlı olmadığı ve sivil toplumun demokrasinin güçlenmesi ve hak temelli bakış açısının yerleşmesinde bağımsız bir aktör olduğu kabul görmüştür.⁵ 2015 yılında 193 ülke tarafından

oy birliği ile kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nde, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması için hükümet, özel sektör ve sivil toplumun eşit aktörler olarak çalışması gerektiğinin altı çizilmiştir.⁶ Sivil toplumun bağımsız bir aktör olarak rolünü ve etkisini sürdürebilmesi için gerekli elverişli yasal ve mali ortamın sağlanması ise kabul gören yaklaşım haline gelmiştir.⁷

BM politikalarının gelişim sürecine benzer bir şekilde, AB de STK'ların desteklenmesi ve katılım mekanizmalarının oluşturulması yönünde politikalar geliştirilmiştir. AB'nin 2012 yılında sivil topluma verdiği destek konusunda daha bütüncül bir strateji benimsemesiyle birlikte sivil toplumun hükümet politikalarına ve demokratik süreçlere daha anlamlı ve yapılandırılmış bir şekilde katılımının sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmak için ise sivil toplum için elverişli ortamı oluşturacak ve STK'ların kapasitelerini güçlendirecek ulusal yol haritaları belirlenmiştir.⁸

2014-2020 yılları için Genişleme Ülkelerinde AB'nin Sivil Topluma Destek Rehberi'nde⁹ genişleme politikası çerçevesinde katılımcı demokrasinin sağlanması ve teşvik edilmesi hedefiyle, sivil toplum için elverişli ortamın sağlanması ve STK'ların etkili ve hesap verebilir bağımsız aktörler olarak faaliyet göstermeleri için kapasitelerinin güçlendirilmesi iki ana hedef olarak belirlenmiştir. Ayrıca, AB bu rehberde

4 The Importance of Ensuring an Enabling Environment for Civil Society as It Relates to the Sustainable Development Goals 2017 (Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ilişkin Sivil Toplum için Elverişli Ortamın Sağlanması 2017). Community of Democracies ve Partners Global (Demokrasi Toplulukları ve Global Partnerler). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://community-democracies.org/app/uploads/2016/09/Study-Enabling-Environment-and-SDGs.pdf>

5 State of Civil Society 2013 (Sivil Toplumun Durumu 2013). CIVICUS. Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf

6 2030 Agenda for Sustainable Development 2015 (2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi). United Nations (Birleşmiş Milletler). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

7 The Importance of Ensuring an Enabling Environment for Civil Society as It Relates to the Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ilişkin Sivil Toplum için Elverişli Ortamın Sağlanması). Community of Democracies ve Partners Global (Demokrasi Toplulukları ve Küresel Partnerler). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://community-democracies.org/app/uploads/2016/09/Study-Enabling-Environment-and-SDGs.pdf>

8 Report on EU Engagement with Civil Society 2017 (AB'nin Sivil Toplum Yükümlülükleri Raporu). European Commission (Avrupa Komisyonu). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/csoreport080517.pdf>

9 Guideline for EU support to civil society in enlargement countries, 2014 – 2020 2013 (2014 - 2020 yılları için Genişleme Ülkelerinde Sivil Topluma Destek Rehberi). European Commission (Avrupa Komisyonu). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/neighbourhood-enlargement/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf

geliştirdiği göstergeler ile aday ülkelerde sivil toplum için elverişli ortamın güçlendirilmesi ve STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi bakımından daha kapsamlı ve bütüncül politikalar oluşturmuştur. AB temel politikaları açısından aday ülkelerde demokrasinin

güçlenmesi ve AB politikalarının etkinliği için sivil toplum, hükümetler ve diğer paydaşlarla birlikte bağımsız bir aktör olarak kabul edilerek, elverişli ortamın geliştirilmesi ve STK'ların politika yapım süreçlerine katılımı teşvik edilmiştir.

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN GÖSTERGELERLE İNCELENMESİ

Uluslararası aktörler tarafından sivil toplum için elverişli ortamın önemini kabul edilmesi ve bu yönde politikaların geliştirilmesi, bu hedefler doğrultusunda girişimlerin, programların ve faaliyetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bugün, birçok STK ve uluslararası kuruluş tarafından hazırlanan ve sivil toplum için elverişli ortamın gelişimini ölçen, bu alanda geliştirilen politikalar ışığında atılan adımların etkisini ya da giderilmesi gereken eksiklikleri gösteren ve elverişli koşulların izlenmesine olanak sağlayan izleme araçları bulunmaktadır. Geliştirilen bu araçlarla sivil toplum için elverişli koşulları sağlayan standartlar ve göstergeler belirlenmektedir. Elverişli ortamın göstergelerle ölçülmesi ve izleme araçları çerçevesinde ortaya konan raporlar, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar için reform gündeminin, donör kuruluşlar tarafından desteklenmesi gereken alanların, STK'lar için de savunuculuk gündeminin belirlenmesine katkı sağlamaktadır.

İzleme araçları incelendiğinde, sivil toplum için elverişli ortam tanımı ve kapsamının farklılık gösterdiği görülmektedir. Temel olarak bu farklılık, kuruluşların faaliyet alanları ve amaçlarının değişiklik göstermesinden kaynaklanmaktadır. İzleme araçları, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, sivil topluma katılımı etkileyen koşullar, sivil toplumun sürdürülebilirliği ve gücünün belirlenmesi, bağımsızlığın gelişmesi için engeller ve teşvikler gibi çeşitli başlıklar özelinde geliştirilen göstergelerle elverişli ortamın tanımını ve sahip olması gereken özellikleri ortaya koymaktadır. Örneğin bazı izleme

araçları, sivil toplum için elverişli ortamın geliştirilmesinde ağırlıklı olarak yasal ortama ilişkin kamunun gerçekleştirmesi gereken reformlar ve önceliklere odaklanırken, bazı izleme araçları daha geniş bir yelpazede STK'ların kapasitelerine yönelik koşullara ve toplumun sosyal ve kültürel özelliklerine yönelik göstergeleri de kapsamaktadır. Bilgi notu kapsamında incelenen izleme araçları, sivil toplum için elverişli ortam ile ilişkilendirilen alanların ve kapsamalarının farklılıkları göz önünde bulundurularak ve yapılan çalışmalarda en yaygın olarak başvurulan kaynaklar gözetilerek seçilmiştir. Ancak, bu izleme araçlarında yer alan göstergelerin tümüne tek bir çalışma içinde yer vermek mümkün olmadığı için göstergeler derlenerek üç kategori altında bir araya getirilmiştir. Derlenen göstergelerin ortak kategoriler altında incelenmesiyle sivil toplumun gelişimi için gerekli elverişli ortamın kapsamı, ilgili alanların çeşitliliğinin gösterilmesi ve elverişli ortam tanımının derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bilgi notu kapsamında incelenen göstergeler Tablo 1'de yer almaktadır.

TABLO 1:

Elverişli Ortam Endeksi (EEI), Dünya Yurttaş Katılımı Birliği (CIVICUS)¹⁰

STK Sürdürülebilirlik Endeksi (CSOSI), Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID)¹¹

Özgür Bağışçılık Endeksi (PFI), Hudson Enstitüsü¹²

Sivil Toplum İzleme Matrisi Uygulama Rehberi, Balkan Sivil Toplum Geliştirme Ağı (BCSDN)¹³

2014 -2020 yılları için Genişleme Ülkelerinde Sivil Topluma Destek Rehberi, AB¹⁴

STK'lar için Elverişli Ortam, Etkin Kalkınma için STK Ortaklığı (CPDE)¹⁵

ELVERİŞLİ ORTAM NEDİR?

Tablo l'de belirtilen izleme araçlarında yer alan sivil toplum için elverişli ortam göstergeleri her biri kendi içinde alt gruplara ayrılmış üç kategori altında düzenlenmiştir. Bu üç kategori şu şekilde sıralanmaktadır: **Yasal Ortam, Kurumsal Kapasite ve Sürdürülebilirlik, Sosyal ve Kültürel Ortam.**

1. YASAL ORTAM

Yasal ortam başlığı altında sivil toplum için elverişli ortam göstergeleri; temel haklar ve özgürlüklerin güvence altına alınması, elverişli mali ortam ve vergi teşvikleri, Kamu – STK iş birliği çerçevesi ve STK'ların karar alma mekanizmalarına katılım süreçleri olmak üzere dört ana bölüm altında toplanmıştır.

TEMEL HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLERİN GÜVENCE ALTINA ALINMASI

Temel haklar ve özgürlüklerin güvence altına alınması açısından örgütlenme özgürlüğü, bireylerin ortak hedef ve amaçlar için bir araya gelme özgürlüğü olarak tanımlanır ve sivil toplumun var olabilmesinin özünü oluşturmaktadır. Bu açıdan, örgütlenme özgürlüğünün güvence altına alınması, STK'ların ve sivil alandaki diğer aktörlerin faaliyet göstermeleri açısından zorunlu olarak kabul edilmektedir. Örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğüyle de yakından ilgili bir haktır. Bu noktada ifade özgürlüğü genel hüküm, örgütlenme özgürlüğü ise özel hüküm olarak kabul edilir. Genel hüküm niteliğinde olan ifade

10 Enabling Environment Index 2013 (Elverişli Ortam Endeksi 2013). CIVICUS. Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://www.civicus.org/eii/>

11 CSO Sustainability Index (STK Sürdürülebilirlik Endeksi) USAID (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://www.usaid.gov/what-we-do/democracy-human-rights-and-governance/cso-sustainability-index-methodology>

12 The Index of Philanthropic Freedom 2015 (Özgür Bağışçılık Endeksi 2015). The Hudson Institute (Hudson Enstitüsü). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <https://s3.amazonaws.com/media.hudson.org/files/publications/2015.06.15IndexofPhilanthropicFreedom2015.pdf>

13 Monitoring Matrix on Enabling Environment for Civil Society Development – The Tool Kit 2013 (Sivil Toplum İzleme Matrisi Uygulama Rehberi 2013). Balkan Civil Society Development Network (Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. http://ecnl.org/dindocuments/438_MonitoringMatrix%20on%20Enabling%20Environment%20and%20Toolkit.pdf

14 Guideline for EU support to civil society in enlargement countries, 2014 – 2020 2013 (2014 - 2020 yılları için Genişleme Ülkelerinde Sivil Topluma Destek Rehberi). European Commission (Avrupa Komisyonu). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. [https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/neighborhood/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/neighborhood/files/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf)

15 An Enabling Environment for Civil Society Organizations 2013 (STK'lar için Elverişli Ortam 2013). Civil Society Partnership for Development Effectiveness (Etkin Kalkınma için STK Ortaklığı). Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. <http://www.blackseango.org/wp-content/uploads/2015/11/CSO-Contribution-to-Indicator-2.pdf>

özgürlüğü diğer insan haklarından eksiksiz bir şekilde yararlanılmasının zeminini oluşturmakta ve toplanma ve örgütlenme özgürlüklerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir.¹⁶

ELVERİŞLİ MALİ ORTAM VE VERGİ TEŞVİKLERİ

Elverişli mali ortam ve vergi teşvikleri, kaynaklara erişim, teşvik edici uygulamalar ve kamu fonları çerçevesinde ele alınmaktadır. STK'ların faaliyetlerini sürdürebilmeleri için finansal açıdan kaynaklara erişim haklarının olması hayati önem taşımaktadır. Ulusal ve uluslararası fonlara erişim, gelir getirici faaliyetlerde bulunabilme ve özgürce bağış toplamanın yanı sıra, şirketler ve bireyler için vergi teşvikleri tanımlanması STK'ların kaynak yaratma kapasitelerini destekleyici olarak görülmektedir. Ayrıca, kamu kurumlarının, STK'ların finansal sürdürülebilirliği için sağladığı fonlar elverişli ortam için destekleyici görülmektedir. Bununla birlikte fonların dağıtımında şeffaf olunması ve prosedürlerin açık ve önceden tanımlanmış olması büyük önem taşımaktadır.

KAMU – STK İŞ BİRLİĞİ ÇERÇEVESİ

Kamu – STK iş birliğine ilişkin göstergeler, iş birliğinin gelişmesi ve STK'ların kapasitelerinin güçlenmesi için stratejik bir yaklaşımın benimsenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Etkin bir yönetimin olması için STK'ların bağımsız aktör olarak görüldüğü, sivil toplum sektörünün gelişmesinin ve sektörle iş birliğinin önemini kabul edildiği bir anlayışın yerleşmesi ve kamu kurumları tarafından bu yönde mekanizmaların geliştirilmesine vurgu yapılmaktadır.

STK'LARIN KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM SÜREÇLERİ

STK'ların karar alma mekanizmalarına katılımına ilişkin göstergeler, sürecin belirli standartlarla ve açık bir şekilde tanımlanmış olması gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu sürecin kamu tarafından kapsayıcı bir yapı ile tanımlanarak, STK'ların kamu nezdinde eşit ve bağımsız aktörler olarak kabul edilmesi, politika ve karar alma süreçlerini etkileme kapasitesinde belirleyici olarak görülmektedir.

YASAL ORTAM ALANINDA ELVERİŞLİ ORTAM GÖSTERGELERİ

- Örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüklerinin güvence altına alınması ve herkes tarafından özgürce kullanılması,
- Medya özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkının güvence altına alınması ve herkes tarafından özgürce kullanılması,
- STK'ları ilgilendiren mevzuatın kolaylaştırıcı ve teşvik edici olması,
- STK'ların mali kaynaklara özgürce ulaşması,
- Bağışçılar ve STK'lar için teşvik edici uygulamaların olması,
- STK'lara kamu fonlarının ayrılması ve şeffaf bir şekilde dağıtılması,
- Kamu-STK iş birliği için stratejik bir yaklaşımın benimsenmesi ve yasalarla düzenlenmesi,
- Kamu-STK iş birliği için gerekli yapı ve mekanizmaların kurulması,
- Kamu-STK iş birliğinin etkili olması için STK'ların kapasitelerinin güçlendirilmesi,
- STK'ların karar alma süreçlerine katılımını garanti altına alan standartların belirlenmesi,
- STK'ların karar alma süreçlerinde ve sektörler arası kurullarda eşit paydaş olarak yer alması.

16 Karan, U. (2018). Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kitapları Serisi – 3. Erişim tarihi: 22 Nisan 2019. https://www.anayasa.gov.tr/media/3546/03_organlenme_toplanma.pdf

2. KURUMSAL KAPASİTE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kurumsal Kapasite ve Sürdürülebilirlik başlığı altında sivil toplum için elverişli ortam göstergeleri kurumsal kapasite, istihdam ve gönüllülük politikaları olmak üzere üç ana bölüm altında toplanmıştır. Bu başlık altındaki göstergeler, kamu kurumlarının yanı sıra STK'ların da faaliyette buldukları ortamın elverişliliğine katkı sağlamalarına yönelik unsurlar içermektedir. Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergelerde, STK'ların iç yönetim

kapasitesi, insan kaynağı yönetimi ve savunuculuk yapma kapasiteleri gibi göstergeler yer almaktadır. İstihdam ve gönüllülük politikaları STK'ların sürdürülebilirliği açısından ele alınmaktadır. STK'lara ilişkin istihdam politikalarının mevzuatta diğer sektörler için tanımlanan koşullarla eşit ya da daha kolaylaştırıcı olarak düzenlenmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Gönüllük politikaları özelinde ise gönüllüğün teşvik edilmesi ve kamu politikaları ile desteklenmesi gerekliliğine işaret edilmektedir.

KURUMSAL KAPASİTE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ALANINDA ELVERİŞLİ ORTAM GÖSTERGELERİ

- STK'ların iç işleyişini ilgilendiren yönetim yapısının ve stratejik planın tanımlanması,
- STK'ların mali denetim ve yıllık faaliyet raporlarının kamuoyu ile paylaşılması,
- STK'ların ana gelir kaynaklarını bağışlardan ve kaynak yaratma faaliyetlerinden elde edebiliyor olması,
- STK'ların, istihdamla ilgili teşvik programlarının dışında tutulmaması ve diğer sektörlerle eşit oranda devlet desteği alabilmeleri,
- Gönüllüğünün mevzuatta tanımlanması ve idari prosedürlerin açık ve net olması,
- Gönüllüğün mevzuat ve kamu mekanizmaları ile teşvik edilmesi.

3. SOSYAL VE KÜLTÜREL ORTAM

Sosyal ve Kültürel Ortam başlığı altında sivil toplum için elverişli ortam göstergeleri; siyasi kültür ve katılım eğilimi, sivil toplum algısı, toplumsal dayanışma ve güven ortamı olmak üzere toplam üç ana bölüm altında toplanmıştır. Literatürde, bireyler arasında güvene dayalı ilişkinin varlığı olarak tanımlanan sosyal sermayenin, sivil toplum faaliyetlerine destekleyici etkisi olduğu kabul edilmektedir.¹⁷ Buradan hareketle, bu başlık altındaki göstergeler, sosyal sermaye ve siyasi kültür ilişkisini gözeterek bireylerin aktif vatandaşlar olarak sivil topluma

ve karar alma süreçlerine katılım eğilimlerini değerlendirmektedir. Sivil toplum algısına ilişkin göstergeler ise, STK'ların varlıklarının ve üstlendikleri rolün toplum nezdinde olumlu olması ve STK'ların meşru birer aktör olarak görülmesi şeklinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, güven ortamı ya da dayanışma kültürü gibi sosyal sermayenin ırk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim, sosyo-ekonomik statü gibi farklılıklara sahip bireylerin ilişkilerinde ne tür roller oynadığına yönelik geliştirilen göstergeler de sivil toplum için elverişli ortamın oluşmasında göz önünde bulundurulmaktadır.

¹⁷ Putnam, R. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community (Yalnız Başına Bowling: Amerikan Toplumunun Çöküşü ve Yeniden Canlanması). New York: Touchstone.
Lin, N. (2001). Social Capital. A Theory of Social Action and Structure (Sosyal Sermaye: Sosyal Eylem ve Yapı Teorisi). Cambridge: Cambridge University Press.

SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKENLER ALANINDA ELVERİŞLİ ORTAM GÖSTERGELERİ

- Sivil topluma katılımın yüksek olması,
- Bireyler arasında yerleşik güven ilişkisinin bulunması,
- Siyasi kültürün ve eğitim politikalarının sivil topluma katılımı teşvik etmesi,
- Kamu, özel sektör, medya ve toplumun sivil toplumun rolü ve faaliyetlerine yönelik algısının olumlu olması,
- STK'ların faaliyet alanlarında uzman ve güvenilir bilgi kaynağı olarak kabul edilmesi,
- Toplumun farklı kesimleri arasında dayanışma kültürünün var olması.

Göstergelerin de işaret ettiği üzere, sivil toplum için elverişli ortamın tanımı yapılırken, tek bir alanla ilişkisi üzerinden ele alınması yeterli ve kapsayıcı değildir. Dolayısıyla bu bilgi notu kapsamında sivil alana ilişkin ortamın elverişli olmasını mümkün kılan koşullar, çeşitli çalışmalarda belirlenen elverişli ortam göstergeleri derlenerek ortaya konmuştur. Elverişli ortam kavramının sivil toplumun işleyişini etkileyen tüm koşullar olarak ele alınması, yapılması gereken reformların belirlenmesi açısından ilgili paydaşlara yol gösterici olacaktır. Bu yönü itibarıyla, yasal ve uygulamaya yönelik koşulların destekleyici olduğu, STK'ların etkilerini artırmalarına imkân

verecek şekilde kapasitelerini geliştirebildikleri, sosyal ve kültürel etkenler açısından sivil topluma katılımın yüksek olduğu ve sivil toplum faaliyetlerine yönelik algının olumlu olduğu koşullar elverişli olarak tanımlanmaktadır. Kapsamlı ve geniş bir yelpazede yapılan elverişli ortam tanımıyla birlikte sivil alanı ilgilendiren ortamın elverişli olması için ilgili tüm paydaşların sorumlu olduğuna dikkat çekilmektedir. Ancak, dünya genelinde sivil alanın her geçen gün daraldığı bir ortamda koşulların elverişli kılınması için sorumluluğun öncelikli olarak devletler ve kamu kurumlarında olduğunun altını çizmek faydalı olacaktır.